

Az itt nyitott K-Ny irányú VI. és az É-D irányú VII. szelvényben a vár építése során használt mészégető maradványai kerültek elő. A vékony erdei földréteg alatt égett, olvadt salakdarabokkal kevert mészkő-, valamint vörösre égett agyagréteg került elő. Az e rétegekből előkerült leletanyag a 13. századra keltezhető.

A feltárás eredményeképp meghatározható volt, hogy a vár helyén a neolitikumban már létezett egy település. Nem kerültek elő olyan régészeti jelenségek, melyek e neolit település esetleges erődítésére utaltak. A Kis-Mohos rétegeinek természettudományos vizsgálata során nyert adatok történeti interpretációjának azon fejezeteit, melyek során e területen egy jelentős kelta valamint 10–11. századi erődítésekről beszélnek a kutatók, a régészeti feltárás eddigi eredményei nem támasztják alá. Azt a magától értetődő tényről, hogy a Mohosok rétegeinek kialakulásában a tágabb környezetnek is szerepe volt az e rétegek elemzése során nyert adatok történeti interpretációja során jobban szem előtt kell tartani, azaz az itt zajló természeti folyamatok értékelése során nem csak a Mohosvárat és használóit kell e folyamatok okozóiként megjelölni.

A vár építését az itt talált leletanyag alapján a tatárjárás utáni időszakra tehetjük. Annak oka, hogy az 1338-as birtokosztásakor nem említették, feltehetően az volt, hogy a 14. század elején elpusztulhatott. A várbelsőben a korábbi helyszíni szemlék és a légi fénykép alapján valószínűsíthető, hogy a feltárás során részleteiben megtalált négyszögletes épülettől Ny-ra eső felszín jóval magasabbra emelkedik ki, mint az eddig feltárt terület. Ez alapján ott is valószínűsíthetünk egy jelentősebb kőépítményt. Az igen kis területű, 0,08 ha kiterjedésű, sáncal, árokkal körülvett, ovális belső területű vár belső kialakításáról egyértelmű képet még nem alkothatunk. Így van ez egy esetleges belső, központi, toronyszerű épület esetében is. A várbelső Ny-i felében korábbi kincskereső kutatások során az I. szelvény területéhez hasonlóan nagy mennyiségű égett gabonát találtak. A vár funkciójának meghatározása során az itt tárolt nagy mennyiségű gabona alapján feltételezhető, hogy folyamatosan lakták.

PUSZTAI TAMÁS

186. Kemence, Petőfi utca 10.

(Pest megye) LT, Á

A telek kertjének nagy részét elmosta az 1999. évi júniusi árvíz. Ezért 1999 őszén és 2000 tavaszán máshonnan hozott földdel töltötték fel. Ebben a földben sok cserepet találtak. Helyszíni szemlélem alkalmával a kertben elterített földben én is találtam a 10–11. századra keltezhető cserepeket: hullámvonallal, párhuzamos- és hullámvonalköteggel díszített töredékeket, de néhány kelta cserepet is.

Bár a Petőfi u. környezetében van a középkori Kemence falu (MRT 9. k. 11/6. sz. lh. és 11/12. sz. lh.), nem tűnt valószínűnek, hogy a kert feltöltéséhez a föl-

det a belterületről hozták volna, a tulajdonos sem tudott erről.

A falu É-i szélén található a Fehér-hegy és a Kemence-patak közti völgyben a kemencei 29. sz. lelőhely (MRT 9. k. 11/29. sz. lh), amelyet 1988–1989-ben a bernecebaráti víztározó építésekor bolygattak meg, illetve tettek tönkre. A lelőhely D-i részén valóban friss bolygatás, földelhordás gödreire bukkantunk, ezekben kora Árpád-kori cserepeket találtunk. Nagy valószínűséggel állítható tehát, hogy a Petőfi u. 10. sz. ház kertjében – s esetleg a faluban más helyekre is – a 11/29. sz. lelőhelyről származó föld került, s ezáltal másodlagos lelőhely keletkezett.

KÖVÁRI KLÁRA

187. Keszthely, Fenékpuszta

(Zala megye) RÓ, N, H

A Kincstári Vagyoni Igazgatóság támogatásával és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának pályázatán nyert összegből 1999–2000. évi kutatásaink során a fenékpusztai késő római erőd D-i fala előtti temetők helyét és kiterjedését kívántuk pontosabban meghatározni. Az innen ismert csaknem 1000 sír többségének pontos helyét nem ismerjük megfelelő dokumentáció és ásatási térképek hiányában (Lipp 1885-ös, Csák 1901-es, Radnóti 1948-as, Sági 1966-67-es feltárásai). A feljegyzések alapján viszont felmerült, hogy a korábbi feltételezéssel ellentétben a déli erődfal előtt nem egy, hanem két 6–7. századi temető lehetett, a Lipp és Csák által feltárt temetőrészlet másik temetőhöz tartozhatott, mint a Sági és Erdélyi által feltárt sírok (eltérések a rítusban és a leletanyagban). Tizenhat kutatóárkunkkal meghatároztuk a D1, D2, D3 torony helyét és méretét, továbbá feltártunk 156 sírt, megállapítva, hogy a déli erődfal előtt valóban két temető helyezkedik el.

Az egyik a déli erődfaltól több mint 80 m-re kezdődik, és az erődből a révátkelőhöz vezető út Ny-i oldalán helyezkedik el. K-Ny irányban mintegy 120 m széles, É-D irányban kb. 60 m, D felé keskenyedik. Itt 80 sírt tártunk fel, valamennyi késő római, 4–5. századi, közülük 21 téglasír volt. Lipp és Csák többségében római kori temetkezéseket találtak, köztük számos téglasírt, ezért feltételezhető, hogy ebben a temetőben volt egy kisebb sírszámú 6–7. századi temető is. A sírokat ráasták egy korábbi, 25 m széles kőépületre, amelynek négy É-D irányú alapfalát találtuk meg.

A másik temető közvetlenül a D-i erődfal előtt található, tehát csak az erőd megépítését követően nyithatták meg. Szórványosan az egész fal mentén vannak késő római sírok, a D1–D3 tornyok körzetében mi is találtunk hármat, a korábbi feltárások alapján az erődka-putól K-re több a késő római temetkezés. A DNy-i saroktoronynál a legszélesebb a temető, itt eléri a 40 m-t, míg a D1–D3 tornyok között még a 20 m-t sem. Itt főleg 6–7. századi sírok vannak, közülük 62-t tártunk

fel. A rítus és a mellékletek a szokásosak: kőpakolás, öntött kosaras függők, stílustűk, szemesgyöngyök. Étel- vagy italmelléklet nincs. Kiemelkedő lelet egy aranyozott ezüst frank fibula. Ennek a temetőnek a folytatásában a kapu körzetében van a karoling kori temető, amelynek 11 sírját tártuk fel. A legtávolabbi sír 30 m-re volt az erődfalától. A révhez vezető út nyomát nem találtuk meg, és a bejárat vonalában is voltak 9–10. századi temetkezések, mintha az utat nem használták volna. Több sírban volt kerámia, egyéb mellékleteik szegényesek.

A feltáráson részt vett Straub Péter régész.

MÜLLER RÓBERT

188. Kékkút, Maktyányi-dűlő

(Veszprém megye) Rő

2000 augusztusában értesítették a múzeumot, hogy Kékkúton, a Maktyányi-dűlőben vezetéki árokkal falakat vágtak át. A helyszín ismert régészeti lelőhely, a két úgynevezett ókeresztény bazilika lelőhelye. (Az egyikről Sági Károly a Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 11. kötetében bebizonyította, hogy az a villa rustica-hoz tartozó épület.)

A vezetéki árok a falutól a Kékkúti Ásványvíz-üzem felé, megközelítőleg É-i irányban tart (azon túl meg Kővágóörs felé), általában az országúttal párhuzamosan, a kékkúti polgármester tulajdonában fekvő területen halad. A falmaradványok és szintek a nagyobbik kékkúti épülettől kb. DNy-ra az épület és az országút közötti területen jelentkeztek. A polgármester és a Kékkúton illetékes jegyző a régészeti jelenségek előkerüléséről nem tett bejelentést.

A 40–50 cm széles árokban megfigyelhető volt egy az árkot rézsútosan átszelő, esetleg enyhén ívelő falalpozás (É-D-i irányú). DDNy felé 31 m-ig több helyen mészszemcsés sávok, nagyobb kövek látszanak. Az előkerült leletanyag jelentéktelen: egy-két római kori edénytöredék, állatcsont.

A 70 cm széles alapozású fal egy újabb, a falu felé terjeszkedő, 3. épületnek lehet a maradványa.

PALÁGYI SYLVIA

189. Kismaros, Őszőlők

(Pest megye) Ge, A

2000. szeptember 25-én a Svejci-dűlőben, a 0196/1. hrsz. alatt épülő háztól ÉK-re, légvonalban kb. 450 m-re, egy – láthatóan nemrégiben épült – házra lettünk figyelmesek. A ház körül néhány nagyobb földkupacot figyeltünk meg, amelyek szürke színükkel erősen elütöttek az itteni eredeti, barna, agyagos talajtól. Az első pillanatban látszott, hogy a szürke föld máshonnan került ide; ráadásul viszonylag sok, római kori, kvád és 8–9. századi cserepet találtunk benne, míg a ház körül a felszínen, illetve a ház mögött, az eredeti talajba ásott gödörben egyáltalán nem volt lelet.

Még aznap kiderült, hogy a tulajdonos a szürke színű földet (humuszt) Dunakesziről, a JET-benzinkút mögötti területéről hozatta. (Lásd Dunakeszi, Fatelep) Itt 2000 májusában 5700 m² területről szedték le a 40–80 cm vastag humuszt. Ez az 5/3. sz. lelőhely D-i része, ahol 2000. június 27. és július 10. között megelőző feltárást végeztem. Mivel a rendkívül nagy mennyiségű humuszt eladták, sajnos nagy a valószínűsége annak, hogy – a kismarosi esethez hasonlóan – másodlagos lelőhelyek jöttek létre vagy esetleg meglévő lelőhelyre kerültek oda nem való cserepek.

KŐVÁRI KLÁRA

190. Kismaros, Svejci-dűlő

(Pest megye) U

Telefonbejelentés alapján 2000. szeptember 25-én Torma Istvánnal megnéztem Kismaroson, a Svejci-dűlőben a 0196/1. hrsz. alatt épülő lakóház pincegödörét és alapárkait. Az 50 cm széles, 90 cm mély árkokban egy helyen faszenes, kicsit paticsmorzsás beásás látszott, ennek szélessége felül 2,70 m, az árok alján 2,30 m, az alapároknál mélyebbre húzódik, és mindkét árokfalban megfigyelhető volt. Cserepet sajnos nem sikerült kiszedni belőle. A pincegödör K-i falából, a felső, kicsit humuszos agyagból 1 db újkőkori cserepet tudtunk kiemelni. A telek D-i részén épülő istálló alapárkaiban régészeti jelenség nem mutatkozott. A leletek a kismarosi 12/6. sz. lelőhelyhez tartoznak, a lelőhely Ny-i szélét jelzik (MRT 9. k. 149.).

KŐVÁRI KLÁRA

191. Kiszána, Vár

(Heves megye) Kö, Ú

A kiszánai vár kerítőárkának déli szakaszában egy L-alakban húzott 1 m széles és 5,5 m hosszú szondázó árok segítségével végeztük a falu színpadjának nagyobbítási munkálatait megelőző leletmentést 2000. június 26–30. között. A felszíni kevert építési törmelékes feltöltés alatt (melyet jól datál egy 1986-os tízforintos érme), egy kis agyagos rátöltött folttól eltekintve, rögtön az altalaj következett (igen tömör, márgás agyag, egy sávban sóderes betöltéssel). A leletanyagot némi emberi (melyek a 10 m-re lévő templom körüli temetkezésre utalhatnak) és állatcsonton kívül csak 6 darab kerámatöredék alkotta, melyek között 1 darab volt 14. századi, 3 darab 15–16. századi, a többi pedig újkori.

VIRÁGOS GÁBOR

192. Kiszombor, Nagyszentmiklósi út

(Csongrád megye) B, A, Á

A lelőhely a Kiszomborból a román határ felé, Nagyszentmiklóstra vezető országút két oldalán terül el, a községben található körforgalmi csomóponttól 2600 m-re. Maga a lelőhely egy hosszú, megközelítőleg Ny-K irányú dombhát az egykori Maros-ártér szélén, a dombor-